

ANKARA SANAYİ ODASI

ÖZBEKİSTAN CUMHURİYETİ ÜLKE NOTU

Araştırma ve Yönlendirme Müdürlüğü
9 Aralık 2019

İÇİNDEKİLER

1- Ülke Künyesi

2- Özbekistan'ın Dış Ticareti

Tablo 1 - Ülkenin Dış Ticaret Göstergeleri

Tablo 2 – Özbekistan'ın İhracatında Başlıca Ürünler

Tablo 3 – Özbekistan'ın İthalatında Başlıca Ürünler

Tablo 4 – Özbekistan'ın İhracatında Başlıca Ülkeler

Tablo 5 – Özbekistan'ın İthalatında Başlıca Ülkeler

3- Türkiye ile Özbekistan Arasındaki Ticari İlişkiler

Tablo 1 - Türkiye- Özbekistan Dış Ticaret Değerleri

Tablo 2 - Türkiye'nin Özbekistan'a İhracatında Başlıca Ürünler

Tablo 3 - Türkiye'nin Özbekistan'dan İthalatında Başlıca Ürünler

4- Doğrudan Yabancı Yatırımlar

- İş Ortamına İlişkin Genel Göstergeler
- Türk Yatırımcıların Karşılaştıkları Sorunlar Ve Çözüm Önerileri

1- Ülke Künyesi

Resmi Adı	Özbekistan Cumhuriyeti
Cumhurbaşkanı	Shavkat Miromonovich Mirziyoyev
Başkenti	Taşkent
Resmî dil	Özbekçe, Rusça
Yönetim biçimi	Başkanlık tipi Cumhuriyet
Yüzölçümü	447.400
Nüfus	32.513.000 (2018 tahmini, IMF)
Din	%96 Müslüman, %2 Hıristiyan ve Diğer
Gayri Safi Yurt İçi Hasıla - GSYİH	40.259 (2018 tahmini, IMF)
Kişi Başına Düşen GSYİH	1.238 (2018 tahmini, IMF)
GSYİH Büyüme Oranı (Yıllık)	5,0 (2018 tahmini, IMF)
Para birimi	Özbekistan Somu
Zaman dilimi	GMT +5
Coğrafi Konum	<p>Orta Asya'nın merkezinde bulunan Özbekistan'ın komşuları Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Afganistan ve Türkmenistan olup yüzölçümü 447.400 km²'dir. Ülke güneybatıdaki Ceyhun (Amuderya) ile kuzeydoğudaki Seyhun (Sırderya) ırmakları arasında uzanan toprakların büyük bölümünü kapsar. Ülkenin kuzey ile güney ucu arası 925 km, doğu ile batı ucu arası 1.400 km olup, sınırlarının toplam uzunluğu 6.221 km'dir. 1936'da kurulan Karakalpakistan Özerk Cumhuriyeti ile birlikte Özbekistan, 13 bölgeye ayrılmıştır. Bu bölgeler: Andican, Buhara, Cizzah, Kaşkaderya, Namangan, Semerkant, Surhanderya, Sırderya, Taşkent, Fergana, Harezmi ve Nevai bölgeleridir.</p> <p>Topraklarının yüzde 46'sı yayla ve bozkırlardan ve yüzde 41'i de çöl ve diğer arazi tiplerinden oluşan Özbekistan'ın toplam kara alanlarının yüzde 3'ü orman ve koruluk, yüzde 10'u ise tarıma elverişlidir. Ekilebilir alanların yaklaşık yüzde 95'i ise sulanabilmektedir. Bu özelliği ile Özbekistan, Orta Asya cumhuriyetleri arasında en iyi sulu tarım yapılabilen ülke konumundadır.</p>
Nüfus ve İşgücü	Nüfus büyüklüğü açısından BDT ülkeleri arasında Rusya ve Ukrayna'nın ardından üçüncü sırada, Orta Asya ülkeleri arasında birinci durumda olan ülkede 100 etnik unsur bulunmaktadır. Nüfusun, %80'ini Özbekler, %3,8'ini Ruslar, %4,9'unu Tacikler, %3,6'sını Kazaklar, %2,2'ini Karakalpaklar ve kalanını diğer milletler (Tatar, Kırgız, Türkmen, Ukraynalı, Azeri, Ermeni, Beyaz Rus, Yahudi, Alman, Koreli

	<p>vs.) teşkil eder. Nüfus yoğunluğu km2 başına 62 kişi olup nüfusun % 36,1'i kent merkezlerinde, % 63,9'u ise kırsal bölgelerde yaşamaktadır. Kırsal bölgelerdeki nüfusun ¾'ünü Özbekler teşkil etmektedir.</p> <p>Genç bir nüfusa sahip olan Özbekistan'da nüfusun %56'sı 25, %34'ü 15 yaşın altındadır. Ekonomik faaliyetlerde bulunan nüfusun %56,7'sini erkekler, %43,3'ünü kadınlar oluşturmaktadır.</p> <p>Ülke nüfusu giderek artış göstermekte olup, 1991'de 20 milyon 702 bin olan nüfus, 2008 yılında 27 milyon 555 bine, 2009 yılında 27 milyon 767 bine ve 2015 yılı sonu itibarıyla ise 31.576.400'e ulaşmıştır. Nüfus artış oranı geriye doğru 2003 te 1.1, 2004 ve 2005'de 1.2, 2006'da 1.3 ve 2007'de ise 1.5 iken, 2008 yılında % 1.8, 2009 yılında % 1.7, 2010 yılında % 1.8, 2011 yılında % 1.5, 2012 yılında % 1.5, 2013 yılında % 1,7, 2014 yılında % 1,7 ve 2015 yılında da % 1,8 olmuştur. Nüfus yoğunluğu km2 başına 70,6 kişi olup nüfusun % 50,6'sı kent merkezlerinde, % 49,4'ü ise kırsal bölgelerde yaşamaktadır. Kırsal bölgelerdeki nüfusun ¾'ünü Özbekler teşkil etmektedir.</p> <p>Genç bir nüfusa sahip olan Özbekistan'da nüfusun % 56'sı 25, % 34'ü 15 yaşın altındadır. Ekonomik faaliyetlerde bulunan nüfusun % 56,7'sini erkekler, % 43,3'ünü kadınlar oluşturmaktadır. Resmi rakamlara göre yaklaşık 13.058,3 bin kişi istihdam edilmektedir. Ayrıca 2015 yılında 2,7 bin kişinin işsiz olduğu belirtilmektedir. Ancak devletin istihdamı artırıcı tedbirler almasına rağmen işsiz sayısı ve gizli işsizliğin açıklanan rakamların çok daha üzerinde olduğu tahmin edilmektedir. Ülkede 2015 yılı sonu itibarıyla aylık asgari ücret 130.240 Sum'dur. Kamu ve özel sektörde işçi ve çalışan kesimin ücretleri 400.000 Sum'dan başlamaktadır. Ücretler çok düşük seviyelerdedir.</p> <p>Rusya Federal Göçmenlik Hizmeti'nin Ocak 2015 tarihinde yaptığı açıklamaya göre, Rusya Federasyonu'nda çalışan 10.9 milyon yabancı uyruklu işçinin 2.3 milyonu (2. sıra) Özbekistan vatandaşıdır.</p>
<p>Siyasi ve İdari Yapı</p>	<p>Demokratik sistemi yerleştirmek için çok partili sisteme geçilmesine yönelik olarak alternatif partilerin kurulması için gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Aralık 1994'de ilk çok partili demokratik seçimler yapılarak mevcut meclis oluşturulmuştur.</p> <p>2004 yılında yapılan bir yasal düzenlemeyle, Özbekistan'da yasama organı olarak; Yüksek Meclis, 150 üyeli Yasama Meclisi ve 100 üyeli Senato olarak yeniden şekillendirilmiştir. Senatoya; Karakalpakistan Cumhuriyeti, Taşkent Şehri ve diğer 12 vilayetten 6'şar Senatör (toplam 84 senatör) seçilmekte, kalan 16 Senatör de Cumhurbaşkanı tarafından tayin edilmektedir. 150 kişilik Yasama Meclisi'nin 135 milletvekilliği için siyasi partilerden seçim sonucuna göre belirlenmektedir. Daha önce belirlenen 15 sandalye ise Özbekistan Ekoloji Hareket'ne verilmiştir.</p> <p>Meclis; dar bölge seçim sistemine göre siyasi partilerin katıldığı oylamalar sonucunda seçilen milletvekillerinden oluşmaktadır. Görev süresi beş yıl olan Meclis, bir sonraki Meclis oluşuncaya kadar görevine devam etmektedir. Seçim günü 25 yaşını doldurmuş olan ve en az beş yıl süreyle Özbekistan'da daimi ikamet eden Özbek vatandaşları</p>

milletvekili seçilme hakkına sahiptir. Milletvekilleri bilimsel ve pedagojik faaliyetin dışında ücret karşılığı başka bir faaliyette bulunmamaktadır.

Senato; Bölgesel temsil esasına göre seçilen 100 senatörden oluşur. Karakalpakistan Cokarı Kengesi (Yerel Meclis), 12 vilayet ve Taşkent Şehrine bağlı şehir ve ilçe meclislerine seçilen yerel meclis vekilleri tarafından yapılan ortak toplantılarda, gizli oylama ile 6'şar kişi (toplam 84) Senatör olarak belirlenmektedir. Bakiye 16 Senatör ise Cumhurbaşkanı tarafından bilim, sanat, edebiyat, ekonomi ve diğer alanlarda önemli konuma sahip, saygın kişiler arasından atanmaktadır. Senato'da bölgesel, siyasi ve diğer esaslara dayalı gruplar oluşturulamaz. Görev süresi beş yıl olup yeni Senato oluşturuluncaya kadar göreve devam eder. Seçim günü 25 yaşını doldurmuş, beş yıl daimi olarak ikamet eden Özbek vatandaşları senatör olma hakkına sahiptir. Dokunulmazlık hakkına sahip olan Senato üyeleri, suçlanamaz, gözaltına alınamaz ve yargılanamazlar. Senato'da daimi olarak görev yapacak senatör sayısı toplam üyenin ¼'ünü geçemez, daimi çalışacak senatörler bilimsel ve pedagojik faaliyetin dışında ücret karşılığı herhangi bir gelir getirici işle meşgul olamazlar.

Bakanlar Kurulu, Başbakan, Başbakan Yardımcıları, bakanlar ve devlet komitesi başkanlarından oluşur. Karakalpakistan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu Başkanı da Bakanlar Kurulu üyeleri arasında yer almaktadır. Bakanlar Kurulu, Cumhurbaşkanı ve Yüksek Meclis'e (Yasama Meclisi ve Senato) karşı sorumludur. Bakanlar Kurulu, seçimlerin ardından kurulan yeni Yüksek Meclis'e istifasını sunar. Yeni yapılan genel seçimlerin ardından Başbakan adayını, Yasama Meclisi'nde en çok milletvekilliği sandalyesine sahip siyasi parti veya eşit sayıda milletvekilliği sandalyesine sahip bir kaç siyasi parti tarafından önerilir. Cumhurbaşkanı önerilen Başbakan adayını inceledikten sonra 10 günlük süre içerisinde Yasama Meclisi ve Senato onayına sunar. Başbakan adayını, milletvekilleri ve senatörlerin toplam sayısının yarısından fazlasının destek oyu ile onaylanmış sayılır. Bakanlar Kurulu üyeleri Başbakan tarafından önerilir ve Cumhurbaşkanı tarafından onaylanır.

Başbakan ile Yasama Meclisi arasında devamlı anlaşmazlık olması durumunda, Yasama Meclisi milletvekilleri toplam sayısının en az üçte ikisi tarafından Cumhurbaşkanı sunulan öneri çerçevesinde, Yüksek Meclis'in alt ve üst kanadının ortak oturumunun gündemine Başbakana güvensizlik oyu verilmesi konusu getirilir. Başbakana güvensizlik oyu, milletvekilleri ile senatörlerin toplam sayısının en az üçte ikisinin oy vermesi durumunda geçerli olacaktır. Bu durumda, Cumhurbaşkanı Başbakanın görevinden alınmasına ilişkin karar alır. Bakanlar Kurulu da Başbakan ile birlikte istifa eder. Yeni Başbakan adayını Cumhurbaşkanı tarafından Yüksek Meclisi Yasama Meclisi'ndeki siyasi parti meclis gruplarıyla ilgili istişareler yapıldıktan sonra Yüksek Meclis alt ve üst kanadının onayına sunulur. Başbakan adayını Yüksek Meclis tarafından iki kez reddedilmesi durumunda Cumhurbaşkanı, Başbakan Vekilini atar ve Yüksek Meclisi fesheder.

Bakanlar Kurulu, Başbakan, 7 Başbakan Yardımcısı, 15 Bakan ve 8 Komite Başkanından oluşmaktadır.

	2016 yılında ülkenin ilk Cumhurbaşkanı İslam Kerimov'un vefatı sonrası yapılan seçimlerde 2003 yılından beri Başbakanlık görevini yürüten Şevket Mirziyoyev yeni Cumhurbaşkanı olarak seçilerek görevine başlamıştır.
Doğal Kaynaklar	Altın, bakır, gümüş, kurşun, çinko, uranyum, volfram, doğal gaz
Ekonomik Yapı	<p>Ülkenin 2016 yılı Gayri Safi Yurt İçi Hasılası (GSYİH) bir önceki yıla göre % 3,5 büyüme oranıyla 194.809 milyar Sum'a ulaşmıştır. GSYİH içinde özel sektörün payı ise % 82.9 olarak gerçekleşmiştir.</p> <p>Son beş yıl incelendiğinde GSYİH ortalama % 7,16 oranında büyüme göstermiştir. 2013 yılında % 8.0, 2014 yılında da % 8.1 büyüme görülmektedir. Son yıllardaki hızlı büyüme güçlü iç ve dış talepten kaynaklanmaktadır. Özellikle yurtdışında çalışan Özbek işçi vatandaşlarının gönderdiği dövizler (GSYİH'nın % 15'i) ve ülkenin ihraç mal fiyatlarının (altın ve hidrokarbon) dönemsel olarak yüksek seyretmesinin etkisiyle tüketim ve gayrimenkul yatırım canlılığını korumaktadır. Ancak 2015 yılında yurtdışında, özellikle Rusya'da çalışan Özbek vatandaşların gönderdiği döviz miktarında ciddi düşüş yaşanmıştır.</p> <p>Özbekistan'ın Gayri Safi Yurt İçi Hasılası (GSYİH) sektörel bazda incelendiğinde, hizmetler sektörünün % 53,5 ile ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bunun dışında, sanayi (% 21,8) ve tarım sektörlerinin (% 14,9) ülke ekonomisi için büyük öneme sahip olduğu bilinmektedir.</p> <p>Özbekistan sağlanan hızlı ekonomik büyümeye rağmen düşük gelire sahip ülkeler gurubunda yer almaktadır.</p>
Doğrudan Yabancı Yatırım	4,5 milyar dolar (2017)
Yabancı Sermayeli Firma Sayısı	5517 (Ocak 2018)
En büyük yabancı yatırım ve kredilere sahip ekonomi sektörleri	Madencilik sektörü (% 57), işleme endüstrisi (% 13), bilgi ve iletişim (% 10), ulaşım ve depolama (% 9) (2017)
Enflasyon oranı	%14,4 (TÜFE – 2017)
Vize İşlemleri	<p>Asgari ücretin en az 8.500 katı (yaklaşık 200 bin dolar) sermayeli şirket kurulumu yatırımı yapan ve hisse senedi alan yabancılara yönelik olarak çok girişli, üç yıllık vize alma hakkı getirilmiştir.</p> <p>Özbekistan bölgesinden ayrılmadan söz konusu vizelerin geçerlilik süresi sınırsız olarak uzatılabilir.</p>

2- Özbekistan'ın Dış Ticareti

Tablo 1 - Ülkenin Dış Ticaret Göstergeleri (Milyon Dolar)

Yıllar	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İhracat	6,4	8,5	7,1	6,4	7,6	8,7	8,4
İthalat	11,0	12,9	13,6	10,5	9,8	12,0	16,8
Hacim	17,4	21,4	20,7	16,9	17,2	20,7	25,2
Denge	-4,5	-4,4	-6,4	-4,1	-2,1	-3,3	-8,4

Kaynak: Trade Map

Tablo 2 – Özbekistan'ın İhracatında Başlıca Ürünler (Bin Dolar)

GTİP	Ürünler	2016	2017	2018
	Toplam	7.622.269	8.721.452	8.443.957
7108	Altın (platin kaplamalı altın dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)	2.861.265	3.674.929	2.485.438
2711	Petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar	819.659	764.296	1.628.847
5205	Pamuk ipliği (dikiş ipliği hariç) (ağırlık itibariyle pamuk oranı \geq %85 ve perakende olarak satılacak hale getirilmemiş)	477.297	608.534	711.521
7403	Rafine edilmiş bakır ve bakır alaşımları (ham)	255.829	309.343	441.961
3901	Etilen polimerleri (ilk şekillerde)	354.144	396.228	437.924
809	Kayısı, kiraz, şeftali, erik ve çakal eriği (taze)	122.949	126.763	238.017
806	Üzümler (taze/kurutulmuş)	155.546	169.604	169.636
7901	İşlenmemiş çinko	134.062	188.392	162.934
5201	Pamuk (karde edilmemiş veya penyelenmemiş)	257.196	219.026	137.493
3102	Azotlu mineral veya kimyasal gübreler	67.350	115.274	98.203
2844	Radyoaktif kimyasal elementler ve radyoaktif izotoplar ve bunların bileşikleri, karışımları, artıkları	291.032	145.421	94.083
7106	Gümüş (altın veya platin yaldızlı gümüş dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da		65.253	91.813

	pudra halinde)			
7408	Bakır teller	133.173	207.799	86.925
6109	Tişörtler, fanilalar, atletler, kaşkorseler ve diğer iç giyim eşyası (örme)	78.662	89.776	83.546
5208	Pamuklu mensucat (ağırlık itibariyle % 85 veya daha fazla pamuk içerenler)(m2. ağırlığı 200 gr. 1 geçmeyenler)	44.391	52.649	58.708
3104	Potashlı mineral veya kimyasal gübreler	19.253	41.853	51.185
702	Domates (taze/soğutulmuş)	28.004	41.009	46.552
6006	Diğer örme mensucat	48.931	35.507	43.842
810	Diğer meyveler (taze)	39.707	49.472	41.729
709	Diğer sebzeler (taze/soğutulmuş)	46.860	33.648	39.852
813	Meyve (kurutulmuş) (0801, 0806'de kiler hariç)08. fasıldaki sert ve kabukluların karışımları	29.241	38.599	36.330
713	Kuru baklagiller (kabuksuz) (taneleri ikiye ayrılmış)	68.455	42.312	35.836
6104	Kadın ve kız çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, etek, pantolon, tulum ve şort (örme)(yüzme kıyafeti hariç)	25.288	37.451	34.865
3902	Propilen ve diğer olefinlerin polimerleri (ilk şekillerde)	54.661	59.868	32.339
7411	Bakırdan ince ve kalın borular	21.896	31.332	32.089
2938	Glikozitler ve bunların tuzları, esterleri, eterleri ve diğer türevleri	23.993	26.926	30.043
8703	Binek otomobilleri ve esas itibariyle insan taşımak üzere imal edilmiş diğer motorlu taşıtlar (yarış rabaları dahil)	30.038	130.271	29.373
6110	Kazak, süveter, hırka, yelek vb. eşya (örme)	18.559	29.153	29.278
7214	Demir veya alaşımsız çelikten çubuklar (dövülmüş, sıcak haddelenmiş, haddeleme işleminden sonra burulmuş olanlar dahil)	1.434	1.780	29.240
6302	Yatak çarşafı, masa örtüleri, tuvalet ve mutfak bezleri	15.261	22.582	28.344
8102	Molibden ve molibdenden eşya (döküntü ve hurdalar dahil)	4.931	14.426	25.492
6108	Kadın ve kız çocuk için kombinezon, jüp veya jüpon, slip ve külot, gecelik, pijama, lizöz, bornoz vb. eşya (örme)	19.570	21.560	24.285
4706	Kağıt veya karton veya diğer lifli selülozik maddelerden geri kazanılmış liflerin	17.271	24.850	23.595

	hamurları			
802	Diğer kabuklu meyveler (taze/kurutulmuş) (kabuğu çıkarılmış/soyulmuş)	40.230	61.736	23.103
5601	Dokumaya elverişli maddelerden vatka ve vatkadandan mamul eşya	15.355	20.514	21.853
4104	Sığır (buffalo dahil) ve at cinsi hayvanların dabalılanmış veya crust (arakurutmalı) post ve derileri	25.106	25.077	21.245
7112	Kıymetli metallerin, kaplamalarının artık ve döküntüleri, artıkları	37.670	21.154	20.412
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	3.456	14.447	18.045
703	Soğan, şalot, sarımsak, pırasa ve diğer soğanımsı sebzeler (taze/soğutulmuş)	5.648	9.651	17.982
6103	Erkekler ve erkek çocuklar için takım elbise, takım, ceket, blazer, pantolon, tulum ve şort (örme)(yüzme kıyafeti hariç)	10.727	19.000	17.190

Kaynak: Trade Map

Özbekistan'ın en önemli ithal kalemleri arasında ise otomotiv yan sanayi, petrol yağları, hava taşıtları, ilaçlar ve un gelmektedir.

Tablo 3 – Özbekistan'ın İthalatında Başlıca Ürünler (Bin Dolar)

GTİP	Ürünler	2016	2017	2018
	Toplam	9.813.059	12.048.286	16.762.259
8708	Karayolu taşıtları için aksam, parça ve aksesuarlar	357.465	577.313	864.915
3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	505.728	500.309	516.293
7210	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde mamulleri, genişliği 600 mm veya daha fazla olanlar (kaplanmış olanlar)	210.417	312.605	418.247
8703	Binek otomobilleri ve esas itibariyle insan taşımak üzere imal edilmiş diğer motorlu taşıtlar (yarış arabaları dahil)	192.517	176.863	405.933
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	367.986	426.633	390.980
1001	Buğday ve mahlut	209.269	198.927	288.845
4407	Uzunlamasına kesilmiş, biçilmiş ağaç; kalınlık > 6 mm	168.795	226.818	285.637

8429	Buldozerler, greyderler, toprak tesviye makinaları, skreyperler, mekanik küreyiciler, ekskavatörler, yol silindirleri vb	71.060	152.144	265.072
7304	Demir (dökme demir hariç) ve çelikten ince ve kalın borular ve içi boş profiller (dikişsiz)	51.875	147.821	249.713
8411	Turbojetler, turbopropellerler ve diğer gaz türbinleri	29.230	13.838	226.950
8414	Hava veya vakum pompaları, hava veya diğer gaz kompresörleri, fanlar, aspiratörü olan havalandırmaya mahsus davlumbazlar	190.846	88.733	224.047
1701	Kamış/pancar şekeri ve kimyaca saf sakkaroz (katı halde)	11.884	70.455	221.364
8419	Isı değişikliği yöntemi ile maddeleri işlemek için cihazlar, elektrikli olmayan şofbenler veya depolu su ısıtıcıları	102.426	119.241	218.550
7207	Demir veya alaşımsız çelikten yarı mamuller	59.353	138.171	216.566
7208	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde ürünleri (genişlik \geq 600 mm) (sıcak haddelenmiş) (kaplanmamış)	79.537	142.865	205.687
8517	Telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar	187.690	116.565	188.918
8445	Dokumaya elverişli elyafın hazırlanması, eğirme, katlama, bükme ve ipliklerin hazırlanmasına mahsus makinalar	43.195	149.918	186.936
8701	Traktörler	57.794	85.794	178.037
4011	Kauçuktan yeni dış lastikler	122.736	146.171	166.461
2709	Ham petrol (petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar)	67.573	78.134	165.492
8421	Santrifüjler; sıvıların veya gazların filtre edilmesine veya artırılmasına mahsus makina ve cihazlar	66.686	78.557	163.531
7308	Demir veya çelikten inşaat ve inşaat aksamı, inşaatta kullanılmak üzere hazırlanmış demir veya çelikten sac, çubuk, vb.	83.110	96.251	155.224
8705	Özel amaçlı motorlu taşıtlar (kurtarıcılar, vinçli, itfaiye, beton karıştırıcılı, yol süpürme, zift vb taşıtları)	29.030	46.884	146.518

8479	kendine özgü bir fonksiyonu olan diğer makineler ve mekanik cihazlar	57.747	76.052	145.572
8704	Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	136.483	111.412	142.962
8481	Borular, kazanlar, tanklar, depolar ve benzeri diğer kaplar için musluklar, valfler (vanalar) ve benzeri cihazlar	73.167	98.906	140.484
5407	Sentetik filament ipliklerinden dokunmuş mensucat	77.668	134.000	138.845
2523	Çimento	6.642	27.463	133.188
8413	Sıvılar için pompalar (ölçü tertibatı olsun olmasın) ve sıvı elevatörleri	65.990	65.394	131.676
9406	Prefabrik yapılar	27.306	41.601	127.092
4411	Ağaçtan veya diğer odunsu maddelerden lif levhalar	62.160	85.963	123.371
1512	Ayçiçeği, aspir, pamuk tohumu yağları ve bunların fraksiyonları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	114.658	106.585	120.287
8438	Yiyecek ve içeceklerin sınai amaçlarla hazırlanması veya imaline mahsus makina ve cihazlar	39.362	34.183	116.206
8474	Toprak, taş, metal cevheri vb. ayıklama, eleme, tasnif, ayırma, yıkama, kırma, öğütme, yoğurma, kalıplama vb. Makinaları	70.530	63.989	115.425
1101	Buğday unu/mahlut unu	127.546	109.985	110.996
7209	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde mamulleri (genişliği > 600 mm, soğuk haddelenmiş, kaplanmamış)	45.950	77.645	110.319
8528	Monitörler ve projektörler, televizyon alıcı cihazları	40.486	101.403	109.887
7601	İşlenmemiş alüminyum	34.891	46.842	102.522
8706	Karayolu taşıtları için motorla donatılmış şasiler	25.302	35.957	102.076

Kaynak: Trade Map

Tablo 4 – Özbekistan’ın Ülkeler İtibariyle İhracatı (Bin Dolar)

Sıra	Ülkeler	2016	2017	2018
	Toplam	7.622.269	8.721.452	8.443.957
1	İsviçre	2.863.610	3.675.888	2.480.593
2	Çin	1.607.058	1.471.449	2.324.395
3	Rusya Federasyonu	761.041	1.021.517	1.063.042
4	Kazakistan	587.801	735.160	844.773
5	Türkiye	709.292	823.275	795.545
6	Kırgızistan	69.767	163.618	177.790
7	Tacikistan	33.630	69.334	126.263
8	Ukraine	71.060	122.705	121.363
9	Hindistan	46.489	104.454	107.045
10	Endonezya	7.311	28.727	55.835
11	Polonya	25.654	42.740	44.109
12	Beyaz Rusya	27.213	34.074	43.140
13	Almanya	27.469	27.287	32.035
14	Estonya	2.310	2.210	26.048
15	G. Kore	20.777	18.170	21.920

Kaynak: Trademap

Tablo 5 – Özbekistan’ın Ülkeler İtibariyle İthalatı (Bin Dolar)

Sıra	Ülkeler	2016	2017	2018
	Toplam	9.813.059	12.048.286	16.762.259
1	Çin	2.007.464	2.749.423	3.942.096
2	Rusya Federasyonu	1.964.967	2.618.172	3.320.803
3	G. Kore	930.468	1.180.448	2.117.837
4	Kazakistan	922.532	1.250.332	1.643.314
5	Türkiye	533.018	680.104	951.644
6	Almanya	500.379	666.041	807.882
7	Japonya	160.265	121.002	527.875
8	İtalya	194.594	190.964	378.751
9	ABD	317.880	136.095	296.380
10	Ukraine	142.393	167.680	286.199

11	Litvanya	124.140	148.558	212.420
12	Hollanda	74.566	102.269	197.216
13	Hindistan	90.750	130.671	193.324
14	Polonya	86.529	78.744	189.086
15	Kırgızistan	125.074	146.285	158.500

Kaynak: Trademap

3- Türkiye ile Özbekistan Arasındaki Ticari İlişkiler

Türkiye Özbekistan arası ticaret hacmi yıllar itibarıyla istikrarlı biçimde artış kaydetmektedir. 2000’li yılların başında 168,4 milyon dolar seviyelerinde olan dış ticaret hacmimiz 1,7 milyar dolar seviyesini aşmış durumdadır.

İki ülke arası ticari ilişkilerin son on yıldır düzenli biçimde geliştiği söylenebilecek olsa da Türkiye’nin aleyhine bir gelişim söz konusudur. 2003 yılından beri sürekli ticaret açığı verdiğimiz Özbekistan’a olan ihracatımız 2000 yılında 82 milyon dolar seviyelerinden yaklaşık 11 kat artış kaydederek 951,5 milyon dolara ulaşmış olup, aynı dönemde 85,7 milyon dolar olan ithalatımız ise 9 kattan fazla artarak 795,5 milyon düzeyine yükselmiştir.

Tablo 1 - Türkiye Özbekistan Dış Ticaret Değerleri (Milyon Dolar)

Yıl	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
2006	176,0	415,8	591,8	-239,8
2007	225,6	613,8	839,4	-388,2
2008	337,1	580,8	917,9	-243,7
2009	279,1	413,1	692,2	-134,0
2010	282,7	861,4	1.144,0	-578,7
2011	354,5	939,9	1.294,4	-585,4
2012	449,9	813,3	1.263,2	-363,4
2013	562,5	815,4	1.377,9	-252,9
2014	603,0	780,7	1.383,7	-177,7
2015	488,6	711,6	1.200,1	-223,0
2016	533,0	709,3	1.242,3	-176,3
2017	680,1	823,3	1.503,4	-143,2
2018	951,5	795,5	1.747,1	155,9

Kaynak: TÜİK

Tablo 2 - Türkiye'nin Özbekistan'a İhracatında Başlıca Ürünler (bin \$)

GTİP	ÜRÜNLER	2016	2017	2018
	TOPLAM İHRACAT	533.018	680.104	951.644
7308	Demir veya çelikten inşaat ve inşaat aksamı, inşaatla kullanılmak üzere hazırlanmış demir veya çelikten sac, çubuk, vb.	7.308	31.559	39.278
8451	Dokuma ipliklerin, mensucatın yıkanması, temizlenmesi, kurutulması, ütülenmesi, sarılması, katlanması vb için makinalar	15.225	22.569	36.645
9619	Hijyenik havlular ve tamponlar, bebek bezleri ve benzeri hijyenik eşya	42.112	40.243	33.577
8479	kendine özgü bir fonksiyonu olan diğer makinalar ve mekanik cihazlar	11.698	15.297	27.478
9406	Prefabrik yapılar	289	6.688	20.867
8418	Buzdolapları, dondurucular ve diğer soğutucu ve dondurucu cihazlar ve ısı pompaları	11.792	16.890	19.351
8437	Tohum, hububat, kuru baklagilleri temizleme, tasnif etme ayıklama ve öğütmeye mahsus makina ve cihazlar	17.176	26.760	18.601
8474	Toprak, taş, metal cevheri vb. ayıklama, eleme, tasnif, ayırma, yıkama, kırma, öğütme, yoğurma, kalıplama vb. Makinaları	3.591	7.652	17.416
3204	Sentetik organik boyayıcı maddeler, floresanlı aydınlatma maddeleri veya lüminofor olarak kullanılan organik ürünler	13.495	16.431	16.905
3907	Poliasetaller, diğer polietilerler, epoksi reçineler, polikarbonatlar, alkit reçineler, polialisterler, vb. (ilk şekilde)	9.968	13.019	14.868
8424	Sıvı veya tozları püskürtmeye, dağıtmaya mahsus mekanik cihaz, yangın söndürme cihazları, yangın ve kum püskürtme mak.	3.362	10.887	14.360
0602	Diğer canlı bitkiler (kökleri dahil) çelikler, aşı kalem ve gözleri; mantar miselleri	6.458	11.144	14.137
8504	Elektrik transformatörleri, statik konvertörler (örneğin; redresörler) ve endüktörler	6.588	3.239	13.772
3921	Plastikten diğer plakalar, levhalar, yapraklar, filmler, folyeler ve şeritler	16.579	20.320	13.639
8537	Elektrik kontrol, dağıtım tabloları, panolar, konsollar, kabinler, diğer mesnetler ve sayısal kontrol cihazları	5.268	6.888	13.338
8421	Santrifüjler; sıvıların veya gazların filtre edilmesine veya arıtılmasına mahsus makina ve	1.875	3.345	13.211

	cihazlar			
3917	Plastikten hortumlar, borular ve bağlantı elemanları (manşon, nipel, dirsek, flanşlar, vb.)	5.707	6.508	12.304
8481	Borular, kazanlar, tanklar, depolar ve benzeri diğer kaplar için musluklar, valfler (vanalar) ve benzeri cihazlar	7.988	7.366	11.926
3208	Esası sentetik polimerler veya tabii polimerler olan, susuz bir ortamda eriyen veya dağılan boya ve vernikler	5.122	7.503	11.642
3809	Mensucat, kağıt, deri vb. için apre veya finisaj müstahzarları, müstahzar haşıl ve apreler, müstahzar merdanlar	8.557	9.458	11.532
8706	Karayolu taşıtları için motorla donatılmış şasiler	0	0	11.457
8544	İzole edilmiş teller, kablolar ve diğer elektrik iletkenler; tek tek kaplanmış liflerden oluşan fiber optik kablolar	2.178	13.194	11.205
8436	Tarla ve bahçe tarımına, ormancılığa, kümes hayvancılığına, arıcılığa mahsus diğer makina ve cihazlar, civciv makinaları	3.366	6.491	11.018
8438	Yiyecek ve içeceklerin sınai amaçlarla hazırlanması veya imaline mahsus makina ve cihazlar	8.873	7.715	9.809
8432	Toprağı hazırlamaya, işlemeye, ekmeye, ormancılıkta kullanılan makina ve cihazlar; çimen, spor sahaları için silindirler	967	1.860	9.760
5402	Sentetik filament iplikleri (dikiş ipliği hariç) (perakende olarak satılacak hale getirilmemiş)	6.197	7.399	9.337
3214	Macunlar, reçineli çimentolar ve boyacılıkta kullanılan dolgu ve sıvama maddeleri	4.211	4.508	9.238
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	4.733	5.742	9.178
8302	Adi metallere donanım, tertibat vb. eşya (mobilya, kapı, pencere, bavul, askılık vb için)	4.864	6.451	8.965
7308	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	5.075	4.156	8.748
8451	Amino reçineler, fenolik reçineler, poliüretanlar (ilk şekillerde)	5.223	8.701	8.403
9619	Gerilimi 1000 voltu geçmeyen elektrik devresi teçhizatı (anahtarlar, röleler, sigortalar, fişler, kutular vb)	5.041	5.454	8.355
8479	Merkezi ısıtma kazanları (84.02 pozisyonundakiler hariç)	2.494	5.511	8.224
9406	Vulkanizasyon çabuklaştırıcı, kauçuk/plastik için	5.359	4.486	7.718

	plastifiyan bileşikler, oksidasyonu önleyici veya dayanıklılaştırıcı			
8418	Hava veya vakum pompaları, hava veya diğer gaz kompresörleri, fanlar, aspiratörü olan havalandırmaya mahsus davlumbazlar	3.311	5.139	7.375
8437	Sentetik filament ipliklerinden dokunmuş mensucat	5.737	5.237	7.173
8474	Sentetik devamsız lifden iplik (dikiş ipliği hariç) (toptan)	2.278	3.990	7.049
3204	Akrilik polimerleri (ilk şekillerde)	5.304	5.604	7.047
3907	Buhar kazanları, kızgın su kazanları	2.922	2.832	7.007
8424	Karayolu taşıtları için aksam, parça ve aksesuarlar	4.823	6.516	6.984

Kaynak: ITC - TRADEMAP

Tablo 3 - Türkiye'nin Özbekistan'dan İthalatında Başlıca Ürünler (bin \$)

GTİP	ÜRÜNLER	2016	2017	2018
	TOPLAM İTHALAT	709.292	823.275	795.545
7403	Rafine edilmiş bakır ve bakır alaşımları (ham)	176.598	189.062	292.488
5205	Pamuk ipliği (dikiş ipliği hariç) (ağırlık itibariyle pamuk oranı \geq %85 ve perakende olarak satılacak hale getirilmemiş)	62.194	112.825	122.651
3901	Etilen polimerleri (ilk şekillerde)	90.787	82.589	104.846
7901	İşlenmemiş çinko	86.613	88.131	99.469
7408	Bakır teller	121.921	203.603	83.406
7411	Bakırdan ince ve kalın borular	17.178	22.398	19.852
0802	Diğer kabuklu meyveler (taze/kurutulmuş) (kabuğu çıkarılmış/soyulmuş)	36.461	46.616	13.159
7419	Bakırdan diğer eşya:	10.370	16.607	9.793
3902	Propilen ve diğer olefinlerin polimerleri (ilk şekillerde)	21.750	13.978	6.406
5201	Pamuk (karde edilmemiş veya penyelenmemiş)	17.883	4.209	5.088
7108	Altın (platin kaplamalı altın dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)	0	0	4.595
0711	Geçici olarak konserve edilmiş sebzeler	4.590	4.527	4.217

3102	Azotlu mineral veya kimyasal gübreler	1.350	1.823	3.658
3404	Suni mumlar ve müstahzar mumlar	0	208	3.270
7407	Bakır çubuklar ve profiller	8.602	4.153	2.346
4105	Koyun ve kuzuların dabaklanmış veya crust (ara kurutmalı) derileri	1.063	1.248	2.254
2833	Sülfatlar; şaplar; peroksisülfatlar (persülfatlar)	558	2.260	1.879
8535	Gerilimi 1000 voltu geçen elektrik devresi teçhizatı (anahtarlar, sigortalar, yıldırım önleyici, fişler, kutular vb)	3.496	5.901	1.780
8544	İzole edilmiş teller, kablolar ve diğer elektrik iletkenler; tek tek kaplanmış liflerden oluşan fiber optik kablolar	10.232	194	1.516
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	923	3.737	1.277
0504	Hayvan bağırsak, mesane ve midesi (taze, soğutulmuş, dondurulmuş, tuzlanmış, salamura, kurutulmuş veya tütsülenmiş)	385	843	1.071
7413	Bakırdan demetlenmiş teller, kablolar, örme halatlar ve benzerleri (elektrik için izole edilmiş olanlar hariç)	17.933	1.020	1.060
1207	Diğer yağlı tohumlar ve meyveler	673	26	952
6109	Tişörtler, fanilalar, atletler, kaşkorseler ve diğer iç giyim eşyası (örme)	52	0	817
0713	Kuru baklagiller (kabuksuz) (taneleri ikiye ayrılmış)	477	1.260	780
1211	Bitki ve bitki kısımları (esas olarak parfümeride, eczacılıkta vs. kullanılan)	179	1.018	602
0813	Meyve (kurutulmuş) (0801, 0806'de kiler hariç)08. fasıldaki sert ve kabukluların karışımları	230	403	574
8704	Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	394	333	559
2503	Her nevi kükürt (süblime,	0	0	525

	presipite ve koloidal kükürt hariç)			
0303	Balıklar (dondurulmuş)	460	599	476
7801	İşlenmemiş kurşun	742	496	415
4106	Diğer hayvanların dabalıanmış veya crust (ara kurutmalı) post ve derileri	2.490	1.545	393
5202	Pamuk döküntüleri	152	1.019	339
7412	Bakırdan ince ve kalın boru bağlantı parçaları (rakorlar, dirsekler, manşonlar gibi)	335	1.037	305
7409	Bakır saclar, levhalar, yapraklar ve şeritler (kalınlıkları 0,15 mm. yi geçenler)	6.476	532	263
5002	İpek; ham (bükülmemiş)	266	265	184
0106	Canlı diğer hayvanlar	383	102	182
8419	Isı değışikliği yöntemi ile maddeleri işlemek için cihazlar, elektrikli olmayan şofbenler veya depolu su ısıtıcıları	0	0	173

Kaynak: ITC - TRADEMAP

4- Doğrudan Yabancı Yatırımlar

2016 yılında Özbekistan'daki yabancı yatırım ve kredi hacmi bir önceki yıla göre yüzde 11,3 artarak 3,7 milyar ABD Doları olmuştur. 2017 yılı için artış oranının %21,6 seviyesinde gerçekleşeceği hesaplanmaktadır. Yatırım Programı çerçevesinde, 2016 yılında inşaat ve yeniden yapılanma sözleşmelerin imzalandığı 368 yeni yatırım projesi başlatıldı. 37 yeni yerel ürün çeşidi üretildi. Mühendislik, iletişim ve karayolu taşımacılığı altyapısının geliştirilmesi için uygulanan projeler de bunlar arasında yer almaktadır.

İŞ ORTAMINA İLİŞKİN GENEL GÖSTERGELER

Dünya Bankası Doing Business Raporu (2019)'na göre Özbekistan, 190 ülke arasında 76. sırada yer almakta olup ortalama skoru yüz üzerinden 67,4'tür. İş yapma kolaylığına ilişkin alt kırılımlar itibariyle Özbekistan sıralaması ve skorları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Doing Business - Özbekistan	Sıralama (190 ülke arasında)	Skor (100 üzerinden)
İş kurma	12	95,79
İnşaat izni alma	134	61,37
Elektrik bağlama	35	86,05
Mülk kaydı	71	66,6

Kredi alma	60	65
Küçük yatırımcıyı koruma	64	60
Vergi ödemeleri	64	76,92
Dış ticaret yapma	165	49,79
Sözleşmelerin uygulanması	41	67,26
İflasın çözülmesi	91	45,21

TÜRK YATIRIMCILARIN KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR

Özbekistan pazarında karşılaşılan sorunlar yatırım ve ticaret olarak iki başlık altında toplanabilir.

1-Yatırım Yapmak İsteyen Firmaların Karşılaştığı Sorunlar

Özbekistan pazarında yatırım yapmak isteyen firmaların sorunları aşağıdaki şekilde özetlenebilmektedir:

- Bürokratik işlemlerin fazlalığı
- Kurumlar arasındaki eşgüdüm eksikliği
- Altyapısı oluşturulmadan çıkarılan mevzuatın belirsizlikleri beraberinde getirmesi
- Rüşvet mekanizmasının birçok alanda kendisini hissettirmesi
- Toprak satın almanın Özbekistan’da mümkün olmaması

2-Ticaret Yapmak İsteyen Firmaların Karşılaştığı Sorunlar

Özbekistan pazarında ticaret yapmak isteyen firmaların sorunları aşağıdaki şekilde özetlenebilmektedir:

- Gümrük vergilerinin yüksek olması
- Gümrüklerde ithalatı engelleyici emsal bedel uygulamalarının olması
- Ülkeye kaçak yollardan (özellikle Çin’den Kırgızistan üzerinden) gelen mal girişlerinin fazla olması
- Nakliye giderlerinin fazla olması
- İki ülke arasında teati edilen geçiş belgelerinin ticaretteki artışın gerisinde kalması ve ihtiyacı karşılayamaması
- Aktif bir bankacılık sistemi bulunsa da bazı durumlarda uluslararası uygulamaların gerisinde kalıyor olması

CÖZÜM ÖNERİLERİ

1-Yatırım Alanında Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Çözüm Önerileri

Yatırım alanında karşılaşılan sorunların çözümü noktasında Özbekistan Hükümeti büyük bir çaba sarf etmekte olup bürokratik kadroların yenilenmesi ve rüşvetin önlenmesi noktasında hassasiyete sahiptir. Her geçen gün bu konularda atılan adımlar sayesinde mezkûr sorunların önümüzdeki dönemde azalacağı öngörülmektedir. Ayrıca bu yıl Temmuz ayı içerisinde arazilerin özelleştirilmesi mümkün olacaktır. Söz konusu geçişin problemli olabileceği düşünülse de bu düzenleme yatırımcı açısından olumlu karşılanmaktadır.

İki ülke Cumhurbaşkanı huzurunda imzalanan Mutabakat Belgeleri kapsamındaki hususların takibi noktasında hızlı bilgi alışverişini sağlayacak bir mekanizmanın kurulması faydalı görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nden Özbekistan'a yüksek düzeyde gerçekleştirilecek ziyaretlerin iki ülke arasında hız kazanan ekonomik ilişkileri sürekli gündemde tutacağı ve sorunların çözümü noktasında etkili olacağı mütalaa edilmektedir.

2-Ticaret Alanında Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Çözüm Önerileri

Ticaret alanında karşılaşılan sorunlar açısından en önemli adımın, müzakereleri devam eden Tercihli Ticaret Anlaşması'nın tamamlanması olacağı düşünülmektedir. Hâlihazırda üçüncü tur müzakereleri tamamlanan Anlaşma, kısıtlı sayıda ürünü kapsamakta olup Özbekistan'ın önerdiği ürünlerde gümrük vergilerinin tüm ülkelere karşı düşürülmesi, süreci tıkayan bir sebep olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda, bahse konu Tercihli Ticaret Anlaşması'nın müzakereleri çerçevesinde karşılıklı ticaretin artması için her iki tarafın çıkarlarına uygun olacak şekilde sektör bazında gümrük vergilerinin indirilmesine yönelik çalışmaların yapılabileceği düşünülmektedir.

Son dönemlerde gümrüklerde karşılaşılan sorunların kayda değer ölçüde azaldığı görülse de işlemlerin Ülkemize göre yavaş yapıldığı ve bürokratik zorlukların devam ettiği de dile getirilmelidir. Gümrük alanında tecrübeye sahip Ülkemiz ile Özbekistan gümrük idareleri arasında bir işbirliği protokolünün imzalanmasının hem daha etkin bir idari yapının tesis edilmesinde hem de ülkeye kaçak mal girişlerinin önlenmesi anlamında faydalı olabileceği düşünülmektedir.

İki ülke arasında demiryolu taşımacılığının ön plana çıkarılması, navlun bedellerinin düşürülmesi suretiyle Ülkemiz ihracatının rekabetçiliğini artırma noktasında etkili olacaktır. Geçiş belgesi kotalarının artırılmasına yönelik olarak iki ülke ilgili kurumları arasında görüşmeler devam etmekte olup önümüzdeki dönemde kota artışına ilişkin bir mutabakata varılacağı beklenmektedir.

Ülkemizin ihracatının ve Özbekistan'daki ekonomik işbirliklerinin artırılmasına yönelik olarak aktif ve hızlı çalışabilecek düşük maliyetli bir fon oluşturulması faydalı olabilecektir. İki ülke arasında dengeli bir dış ticaret olmasından mütevellit yerel paralar ile ticaret yapılmasına yönelik karşılık mutabakat sağlanmasının; akabinde teknik unsurlara ilişkin görüşmelerin başlatılmasının yararlı olabileceği düşünülmektedir.